

УДК 32.33 (477)

**ДІЯЛЬНІСНИЙ КОМПОНЕНТ ПОЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
В СТРУКТУРІ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ**

Аксельрод Р. Б.

Київський національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
Україна, м. Київ

У період реформ культура управлінської діяльності набуває особливого значення, так як відіграє подвійну роль в процесі якісної зміни системи: з одного боку, вона легко перетворюється в перешкodu всім реформаторським зусиллям, з іншого — може з'явитися потужним ресурсом новаторської діяльності. В цьому контексті важливою є роль національної політико-управлінської еліти, оскільки саме від неї залежить рівень управління розвитком держави, ефективність і дієвість функціонування органів державної влади, консолідація суспільства навколо мети, визначення шляхів виходу із кризового стану українського суспільства та стратегічних завдань його розвитку.

Ключові слова: політична компетентність, культура управлінської діяльності, управлінська еліта, управлінські рішення.

Аксельрод Р. Б. Деятельностный компонент политической компетентности в структуре политической культуры управленческой элиты / Киевский национальный педагогический университет имени Н. П. Драгоманова, Украина, Киев.

В период реформ культура управленческой деятельности приобретает особое значение, так как играет двойную роль в процессе качественного изменения системы: с одной стороны, она легко превращается в препятствие всем реформаторским усилиям, с другой — может явиться мощным ресурсом

новаторської діяльності. В цьому контексті важна роль національної політико-управленчеської еліти, оскільки саме від неї залежить рівень управління розвитком держави, ефективність і дієвість функціонування органів державної влади, консолідація суспільства навколо цілі, визначення шляхів виходу з кризового стану українського суспільства і стратегічних завдань його розвитку.

Ключеві слова: політична компетентність, культура управленчеської діяльності, управленчеська еліта, управленчеські рішення.

Axelrod R. B. The activity component of political competence in the structure of the political culture of the administrative elite / Kyiv National Pedagogical University named after N. Drahomanova Ukraine, Kiev.

In the reform period, the culture of management activities is of particular importance, as is playing a dual role in the process of qualitative change in the system: on the one hand, it is easily converted into an obstacle to all reform efforts, on the other - can be a powerful resource for innovation. In this context, the important role of national political and administrative elite, because it depends on it level management of the development of the state, effective and efficient functioning of public authorities, consolidation of society around the goal, finding ways out of the crisis state of Ukrainian society and the strategic objectives of its development.

Keywords: political competence, culture of management, managerial elite, managerial decisions.

Вступ. Будучи специфічно людською функцією, управління в суспільстві, де в якості суб'єкта та об'єкта виступають людина, або різноманітні соціальні групи і організації, може бути визначено як цілеспрямований, планомірний і систематичний інформаційний вплив суб'єкта управління на його об'єкт, з коригувальним урахуванням змін, що відбуваються в останньому. При цьому, з точки зору політологічної інтерпретації — поняття «управління» слід розглядати як функціонально-діяльнісний процес, який являє собою особливий вид діяльності, який націлений на регулювання соціально-політичних процесів

керованої системи. Роль політико-управлінської еліти як важливого інструмента динамічного розвитку суспільства саме й полягає в забезпеченні ефективності соціальних, економічних, технологічних, соціально-психологічних процесів, які відбуваються в суспільстві, у тому, щоб модернізувати систему державного управління, подолати інерцію, усталені стереотипи мислення, що сприятиме досягненню позитивного результату [1, с. 34].

Проблеми функціонування національної еліти досліджують С. Вовканич, Г. Водолазов, М. Пірен, С. Серьогін, С. Чемякова, Г. Щерба. Вагомий внесок в дослідження сутності, значення та ролі політичних еліт в суспільних процесах зробили М. Попович, К. Семчинський, О. Траверсе, О. Бабкіна, В. Горбатенко, В. Добіжа, М. Обушний, Г. Зеленько, Л. Кочубей, Ф. Медвідь та ін. Однак зазначені наукові розробки не призвели до опрацювання завершеної концепції формування і функціонування управлінської еліти виявилися недостатньо евристичними при аналізі її компетентності. Тому саме дослідження компетентності політико-адміністративної еліти з точки зору діяльнісного підходу склалає мету наявної наукової розвідки, що дозволяє розкрити вказані проблеми як значимий фактор функціонування компетентності управлінської еліти.

Діяльнісний компонент є інтегруючим, він відбиває різні рівні розвиненості когнітивного і емоційного компонентів. І саме в ньому сфокусовані різні аспекти оцінного відношення до професійної діяльності, до оточуючих людей, до самого себе. У діяльності проявляється система ціннісних орієнтацій і смислів особистості. В ній пріоритетними виступають не стільки професійні, скільки особистісні якості представників управлінської еліти, серед яких провідними є духовно-моральні: почуття відповідальності, обов'язку, совістливості, чесності, патріотизму. Когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти несуть в собі ціннісно-сміслову навантаженість, що надає компетентнісному підходу ціннісно-сміслову спрямованість. Саме тому історична роль політико-управлінської еліти полягає також у тому, щоб своїми

рішеннями і діями сприяти забезпеченню узгодженості власних і спільних інтересів, приватних, індивідуальних інтересів окремих суб'єктів та інтересів суспільства в цілому [2, с. 57].

З іншого боку проблема полягає в тому, що суперечності сучасного розвитку суспільного буття, — за словами М. Пірен, — «поставили на порядок дня проблему з'ясування причин поширення поведінкових збочень в середовищі еліт та соціально-політичних негативів (корупція, бюрократичні прояви, рейдерство, судово-кримінальні розбірки серед високопосадовців), що створюють умови неповаги до еліти, в суспільстві пониження довіри народу не тільки до корумпованих чиновників, але й до владних інститутів, силових структур...» [3, с. 42].

Варто підкреслити, що професійна, компетентна діяльність управлінської еліти не може не спиратися на відповідний рівень політичної культури. Як ознака професійної діяльності політична компетентність відображує ефективність досягнення результату у політичному полі цілепокладання, прийняття рішень, визнання відповідальності як зворотного зв'язку від політичного загалу до політичного суб'єкту, від громадянського суспільства до суб'єктів політичних рішень. Культуру управлінської діяльності можна представити, з одного боку, як якісну характеристику, що визначає ефективність, а з іншого культура діяльності обов'язково вимагає певної культури особистості, що здійснює цю діяльність. Тут йдеться про рівень розвитку соціальних якостей людини, що знаходять своє вираження не тільки в людському потенціалі особистості як суб'єкта соціального життя: в знаннях, інтересах, потребах, в уміннях, досвіді, духовних якостях тощо, а й в такій діяльності, що перетворює дійсність. Останнє, у свою чергу, проявляється в культурі управлінської діяльності еліти, як характеристика досконалості цієї діяльності, показника рівня соціального розвитку й культури управлінської еліти.

Важливим, навіть в певній мірі інтегративним показником політичної культури управлінської еліти в умовах демократичного розвитку українського суспільства слід вважати, насамперед, діяльність інноваційну. Більш того, комплекс проблем, зумовлених суспільним сприйняттям інновацій і науки як їх джерела, дослідники все частіше пов'язують з поняттям «інноваційної культури»[4]. Дослідження багатьох спеціалістів переконливо свідчать: серед факторів інноваційного розвитку необхідно враховувати не тільки наявність наукового доробку і матеріальних та фінансових ресурсів, а й рівень відповідної культури.

Серед наукових досліджень, присвячених проблемі формування інноваційної культури, існують роботи науковців різних шкіл, особливо інституціоналістів (Д. Коуз, Д. Норт, О. Уільямсон, А. Шаститко), а також авторів, які досліджували фактори, що визначають її з позицій менеджменту (І. Ансофф, О. Богорош, Е. Шейн), дослідників, які вивчали специфіку її формування з розвитком постеконімічних і постіндустріальних тенденцій сучасного суспільства (О. Антипіна, Д. Белл, В. Іноземцев, А. Чухно, А. Мазур, І. Гагауз). Проте в представлених роботах не досліджується діалектичний зв'язок між інноваційною діяльністю та культурою управлінської еліти й її професійною компетентністю, а тим більш в контексті політичного.

Разом із тим, інноваційна діяльність у системі державного управління вимагає напрацювання від представників еліти таких управлінських засобів впливу, що дають змогу одночасно забезпечити реалізацію державної політики та інтересів громадян. «Інноваційна діяльність у системі державного управління на центральному, регіональному та місцевому рівнях, — слушно зауважує А. Баштанник, — в ідеалі виступає як єдиний комплекс у правлінського впливу на процеси реформування в суспільстві. На центральному рівні державного управління слід виділити такі особливості впливу, як узагальненість і системність при розробці типових нормативних документів та значний традиціоналізм у виборі форм і методів практичної діяльності, пов'язаний з проявами командно-

адміністративної системи у правління» [5, с. 49]. Ця обставина певною мірою посилює управлінський консерватизм та стримує ініціативний характер управління. Як наслідок, існуюча державно-управлінська вертикаль і жорстке підпорядкування управління на місцевому рівні центральним та регіональним структурам стримують впровадження будь-яких інновацій на первинному рівні державного у правління. Тому, на думку В. Козакова, — «базовим для впровадження управлінських інновацій має виступати регіональний рівень управління, на якому суб'єкти управлінської діяльності мають відносну самостійність»[6, с. 233]. Сама категорія «компетентність», зумовлює наявність таких рис в основі діяльності представників управлінської еліти як поінформованість, обізнаність, авторитетність, які входять до змісту цього поняття. Саме такі якісні характеристики мають бути притаманними депутатам різного рівня.

Слід враховувати, що в Україні фактично сформована так звана муніципально-рентна модель місцевого господарства, яка передбачає участь органів місцевого самоврядування в сфері використання ресурсів території та в її розвитку через надання обмежених прав у фінансово-кредитній діяльності та права ресурсної ренти. Іншими словами, допускається управління муніципальною власністю. На сьогодні, не дивлячись на певні законодавчі прогалини, їм надано достатній обсяг компетенцій та повноважень для ведення місцевого господарства та соціальної сфери на основі ринкової економіки. Реалізація справжньої реформи місцевого самоврядування в нинішніх умовах, — за словами М. Ставнійчук, — може бути відповіддю на загрози унітарності та територіальній цілісності України [7].

Наприклад, органи місцевого самоврядування мають право засновувати муніципальні пенсійні фонди, страхові компанії, здійснювати корпоратизацію підприємств, що відносять до власності територіальних громад тощо. Однак тут і виникає проблема компетентності: представники місцевої управлінської еліти — посадові особи органів місцевого самоврядування та депутати місцевих рад, часто не знають як скористатись цим правом, оскільки мають слабе уявлення

про зміст, форми і механізми соціально-економічних перетворень відповідно до ринкових умов. Низьким є також рівень спроможності приймати рішення щодо широкого кола проблем соціально-економічного розвитку, які потребують стратегічного підходу. Сучасна практика діяльності органів місцевого самоврядування засвідчує про повсюдне ігнорування ринкових принципів організації місцевого господарства та соціальної сфери, за окремими виключеннями.

В якості позитивного приклада розв'язання вказаних проблем може служити діяльність Вінницької обласної Ради народних депутатів, суть якої полягає у широкій роз'яснювальній роботі, дискусіях, наукових конференціях. Особлива увага приділяється практичній стороні питання. Самоврядці Вінничини часто їздять до Польщі, Румунії, Німеччини вивчати тамтешній устрій місцевого самоврядування. Єврорегіон «Дністер», який об'єднує Вінницьку область і 7 прикордонних районів Молдови, працює рік і 4 місяці і є наймолодшим єврорегіоном на теренах України, але найактивнішим. Тому за результатами роботи у 2012 році він заслужено отримав відзнаку Міністерства закордонних справ України [8].

Ефективність управлінської діяльності визначається співвідношенням корисних для досягнення поставлених цілей результатів і обсягу використаних при цьому ресурсів, її оптимальністю [9, с. 202-207]. Перш за все при оцінці якості управлінської діяльності повинна враховуватися компетентність управлінської еліти, а конкретно — керівника, яка включає ряд параметрів. Наприклад, якість організаторської праці оцінюється за ступенем досконалості виконання ним основних функцій управління (оцінка обстановки, планування своєї роботи, організація, контроль якості виконання прийнятих рішень та ін.) Якість виконавської праці оцінюється за ступенем досконалості виконання керівником своїх посадових обов'язків. Оцінка самого керівника — це головним чином оцінка його професійної придатності, під якою розуміється сукупність психофізіологічних і психічних особливостей індивіда, необхідних і достатніх для досягнення суспільно - прийнятних показників в конкретному виді трудової

діяльності; схильність індивіда до даного виду діяльності, відповідність його психічних якостей вимогам, що пред'являються до даної професії.

Критерії оцінки професійної придатності керівника складають загальні вимоги, що містяться в законах, які регулюють стосунки у сфері діяльності організації, в підзаконних відомчих нормативних актах і спеціальних вимогах, пропорованих до кандидата на заміщення керівної посади, що впливають в основному з переліку його функціональних обов'язків.

Принципово важливо те, що професійна компетентність розглядається Дж. Равеном у взаємозв'язку з особистісною компетенцією представників управлінської еліти, яка має виключно внутрішню мотивацію. До якостей, що становлять основу особистісної компетенції, він відносить здатність і прагнення аналізувати явища і ситуації навколишнього світу, аналізувати минулий досвід; передбачення можливих перешкод; ініціативність; здатність вести людей за собою [10, с. 45]. Тим самим особистісній компетентності необхідно надавати особливого значення.

Заступник голови Вінницької обласної Ради І. Кревський вважає, що оцінка керівників – це на 10-20% зменшення збитковості підприємств. «Ми не оцінюємо особистісні якості керівника, — зазначає він, — а визначаємо його професійну компетентність за результатами діяльності підприємства. Якщо показники позитивні, значить керівник на своєму місці. Головне досягнення оцінки керівників – це те, що цим самим ми домагаємося зменшення збитковості підприємств. Так минулого року на 10-20% понизилася збитковість комунальних структур» [8].

Висновки. Таким чином, до основних критеріїв оцінки компетентності управлінської еліти в контексті діяльнісного підходу, слід віднести:

- освіченість — наявність загальної та спеціальної професійної підготовки;
- знання принципів управлінської діяльності та методів вирішення завдань;

- знання теорії та практики організації управління службовою діяльністю (управлінська культура);
- знання нормативно-правових документів, що регламентують організацію і здійснення управлінської діяльності (правова культура);
- знання наукових основ педагогіки і психології, закономірностей формування та розвитку особистості, міжособистісних відносин, форм і методів психолого-педагогічного впливу (психолого- педагогічна культура) ;
- орієнтація на особистісний розвиток і професійне зростання підлеглих;
- аналітичне та концептуальне мислення, здатність до експертної діяльності;
- самоконтроль і впевненість у собі;
- сумлінність, що проявляється у відношенні до свого обов'язку, виконанню функціональних обов'язків;
- обов'язковість, вміння забезпечувати єдність слова і справи;
- працездатність, вміння працювати багато і продуктивно.

Література:

1. Баштанник А. Інноваційна діяльність у системі державного управління в умовах інтеграції України до Європейського Союзу / А. Баштанник // Держ. у пр. в умовах інтеграції України в Європейський Союз : Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю. — К. : Вид-во НАДУ, 2003. — Т. 1. — С. 45-49.
2. Формування й оновлення політико-управлінської еліти в сучасній Україні : зб. наук. пр. / за заг. ред. М. І. Пірен. — К.: Вид-во НАДУ, 2005. — 204 с.
3. Пірен М. Інноваційний потенціал еліти як чинник реформування системи державного управління / М. Пірен // Буковинський вісник державної служби та місцевого самоврядування. — 2011. — № 3. — С. 42-45.

4. Биконя С. Інноваційна культура — умова реалізації інноваційної політики [Електронний ресурс] / С. Биконя // Персонал. — 2006. — №4. — Режим доступу : <http://personal.in.ua/article.php?ida=266>. — Назва з екрану.

5. Баштанник А. Інноваційна діяльність у системі державного управління в умовах інтеграції України до Європейського Союзу / А. Баштанник // Держ. у пр. в умовах інтеграції України в Європейський Союз: Матеріали на ук.-практ. конф. за міжнар. участю. — К. : Вид-во НАДУ, 2003. — Т. 1. — С. 45-49.

6. Козаков В. М. Соціально-цінісні засади державного управління в Україні : монографія / В. М. Козаков. — К. : Вид-во НАДУ, 2007. — 284 с.

7. Ставнійчук М. Реформа, з якою Україна запізнюється на 20 років / М. Ставнійчук // Дзеркало тижня. — 2012. — 30 листопада (№ 44).

8. Вінницька обласна Рада (офіційний інформаційний сайт) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.vinrada.gov.ua/komunalne-gospodarstvo-3621.htm>. — Назва з екрану.

9. Русаков С. А. Основы управленческой деятельности : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / С. А. Русаков. — М. : Издательский центр «Академия», 2008. — С. 202–207.

10. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация / Дж Равен. — М. : Когито-Центр, 2002. — 396 с.

References:

1. *Bashtannyk A. Innovative activity in public administration in the integration of Ukraine into the European Union / A. Bashtannyk // State. in ave. in the integration of Ukraine into the European Union: Materials for uk. and practical. Conf. by Intern. participation. — K: Izd NAPA, 2003. — Vol 1 — P. 45-49.*

2. *Formation and Renewal political and administrative elite in modern Ukraine: Coll. Science. pr. / the Society. ed. MI pyrene. — K.: Izd NAPA, 2005. — 204 p.*

3. Piren M. *innovative potential elite as a factor in public administration reform* / MM Piren Bukovynskiy // *Bulletin of public service and local government*. — 2011. — № 3. — P. 42-45.

4. Bukonia S. *Innovation culture - to the realization of innovation policy* [electronic resource] / S. Bukonia // *Staff*. — 2006. — №4. — Mode Access: <http://personal.in.ua/article.php?ida=266>. — Name of the screen.

5. Bashtannyk A. *Innovative activity in public administration in the integration of Ukraine into the European Union* / A. Bashtannyk // *State. in ave. in the integration of Ukraine into the European Union: Materials for uk. and practical. Conf. by Intern. participation*. — K: Izd NAPA, 2003. — Vol 1 — P. 45-49.

6. Kazakov V. *Social tsinisni principles of state governance in Ukraine: Monograph* / V. Kazakov. — K: Izd NAPA, 2007. — 284 p.

7. Stavniychuk M. *Reform, which Ukraine late on 20 years*] / M. Stavniychuk // *Mirror of the Week* . — 2012. — 30 November (№ 44).

8. *Vinnytsia Regional Council (official site information)* [electronic resource]. — Access: <http://www.vinrada.gov.ua/komunalne-gospodarstvo-3621.htm>. — Name of the screen.

9. Rusakov S. *Fundamentals upravlencheskoy activity: Textbook. posobye for students. High society. Textbook. wound* / S. Rusakov. — Moscow: Publishing Center "Academy", 2008. — P. 202-207.

10. Raven J. *Sovremennom competence in society. Identify, development and Implementation* / J. Raven. — Moscow: Kohyto Center, 2002. — 396 p.